

4. Педагогічна книга майстра виробничого навчання: Навч.-метод. Посібник / Н.Г. Ничкало, О.В. Зайчук, Н.М. Розенберг та ін., за ред. Н.Г. Ничкало. – 2-ге вид., допов., – К.: Вища шк., 1994. – 383 с.
5. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. – К.: Наука1997. – 349 с.

Коршевніук Т. В.
*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу
біологічної, хімічної і фізичної освіти*

Інститут педагогіки
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ ШКОЛЯРІВ

Реформування освіти на концептуальних засадах Нової української школи орієнтоване на різнобічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості як мету сучасної освіти [7].

В його здійсненні пріоритетним визначено компетентнісний підхід, потенціал якого розкривають у своїх працях вітчизняні й зарубіжні вчені (Н. Бібік, О. Пометун, Дж. Равен, О. Овчарук, А. Хуторський та ін.). Проте слід зазначити, що в практиці його реалізації виникла суперечність між змістом навчальних програм і можливостями успішного формування в учнів ключових і предметних компетентностей. На шляху до розв'язання цієї суперечності вагому роль відіграло ініційоване МОН України оновлення навчальних програм базової школи та створення у 2017 році програм для старшої профільної школи [2; 6].

Особливістю оновлених програм стало виокремлення складників предметних компетентностей (знаннєвого, діяльнісного, ціннісного). Вважаємо, що цьому сприяли дослідження, проведені вітчизняними вченими в галузі педагогіки і конкретних методик навчання (М. Бурда, Л. Величко, Н. Матяш, О. Савченко, О. Топузова та ін.).

Наразі актуальності набуло теоретичне обґрунтування й дидактичне забезпечення навчання на компетентнісній основі всіх шкільних предметів, в тому числі біології. Оскільки вибір методів, форм і засобів навчання відбувається з урахуванням психолого-педагогічних закономірностей, детермінується не лише метою освіти, але й її змістом, зазначимо ключові особливості змісту біо-

логічної освіти, втіленого в оновленій навчальній програмі з біології [2], і підходи до його реалізації в умовах компетентісно орієнтованого навчання

У програмі серед компонентів предметної біологічної компетентності домінує діяльнісний, який передбачає оволодіння учнями різними вміннями (пізнавальними, дослідницькими, загальнонавчальними тощо). Ціннісний компонент ґрунтується на ціннісних орієнтаціях підростаючого покоління як соціально-психологічному феномені, що характеризує цілісну особистість, її спрямованість і ставлення до життя, мотивує поведінку і програмує вчинки. Знаннєвий компонент предметної біологічної компетентності не зазнав суттєвої трансформації, про що свідчить структурування й сутність предметних знань в оновленій програмі. Подекуди не вдалось уникнути абстрактності й відірваності знань від життя навчального матеріалу, частина їх заскладна для учнів, адже включена до змісту без урахування їхнього пізнавального досвіду та психофізіологічних можливостей. Тож існує реальна загроза незадовільного опанування знаннями: адже коли інформація подається поза розумінням та інтересом, у корі головного мозку формується центр її активного відторгнення.

Вчені й вчителі об'єднали зусилля задля ліквідації цієї проблеми. Ними розроблено різноманітні комбінації поєднання форм, методів і засобів реалізації компетентісного підходу в навчанні учнів, студентів та інших категорій здобувачів освіти. Проте за наявності широкої емпіричної основи їм бракує цілісного теоретичного обґрунтування.

Аналіз літератури з проблематики статті, а також досвід власної експериментальної роботи, дозволив нам виділити сукупність принципів відбору педагогічного інструментарію навчання біології учнів закладів загальної середньої освіти на компетентісній основі й зацентувати увагу на принципі особистісної орієнтації й принцип пріоритетності розвиваючих форм і методів. Принцип особистісної орієнтації передбачає обов'язкову орієнтацію педагогічних технологій на завдання розвитку особистості здобувачів середньої освіти, що сучасною освітньою парадигмою визначено пріоритетом. Це потребує опори на суб'єктний досвід особистості, її інтереси й захоплення, й актуалізує механізми індивідуалізації навчання.

Принцип пріоритетності розвиваючих форм і методів обумовлює цільову орієнтацію педагогічних технологій на розвиток інтегральних утворень особистості – ключових і предметної біологічної компетентностей, а також низки якостей і психологічних функцій, значущих для успішної соціалізації підростаючого покоління. При цьому репродуктивне засвоєння знань, предметних і загальнонавчальних умінь і навичок теж відбувається успішно.

Складники створеної нами методика компетентісно орієнтованого навчання біології (методи, методичні прийоми, засоби навчання, форми організації навчальної діяльності) комплементарні особливостям кожного компонен-

та предметної біологічної компетентності. Проектування засобів і методичних підходів компетентісно орієнтованого навчання біології здійснювали відповідно з положеннями психологів і педагогів щодо розвитку особистості школяра, які увійшли в науку ще з середини минулого століття, а також новітніх напрямів досліджень проблем освіти. Так, для формування умінь, передбачених діяльнісним компонентом, ключовим став висновок про те, що ефективність розвивальної функції навчання зростає, якщо відбувається включення учнів у такі види діяльності, які розвивають сенсорні сприйняття, моторну, інтелектуальну, вольову, емоційну, мотиваційну сфери, зроблений ще у середині минулого століття [1].

Тому розроблена методика навчання біології на компетентісній основі насичена різними видами натуралістичної, гігієнічної, ціннісно-орієнтаційної, комунікативної, дослідницької та інших видів діяльності

У формуванні ціннісного складника компетентності провідним став висновок С. Рубінштейна про те, особистісний досвід є «будівельним матеріалом» ціннісно-сислової сфери особистості, забезпечує розвиток її інтелектуальних, вольових, емоційно-чуттєвих, моральних якостей, а також особистісних функцій індивіду – відповідальності, креативності, самостійності, власної позиції [3].

Тож опора на суб'єктний досвід, набутий дитиною в освітньому процесі та за його межами (в процесі взаємодії з соціоприродним середовищем), стала обов'язковим елементом навчальних завдань для індивідуального і групового виконання, дослідницької та природоохоронної діяльності учнів основної школи [4; 5].

Когнітивна діяльність й інноваційний соціум взаємопов'язані., Відтак, значущість знанневого компонента змісту освіти цілком очевидна. Водночас існує потреба у новій концепції пізнання, сфокусованій на створенні знання, а не на його обговоренні й верифікації.

Аналіз і наукова рефлексія реалізації компетентісного підходу у змісті оновленого шкільного курсу біології дозволили визначити такі пріоритетні напрями в його функціонуванні: актуалізація проблеми мотивації учіння, орієнтація на збільшення спектру способів взаємодії людини з природою, створення комплексних завдань, умовою успішного виконання яких є інтегрування різних видів і способів діяльності, збільшення частки проектної діяльності..

Компетентісно орієнтоване навчання – актуальна і глобальна проблема сьогодення, задля розв'язання якої мають об'єднати зусилля вчені і педагогічні працівники.

Список літератури:

1. Ананьев Б.Г. О развитии детей в процессе обучения // Советская педагогика. – 1957. – № 7. – С. 12-25.
2. Біологія. 6-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів // Біологія. Природознавство. Основи здоров'я: методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу у 2017/2018 навчальному році; оновлені на компетентнісній основі навчальні програми для 5-9 класів; методичні коментарі провідних науковців щодо впровадження ідей Нової української школи. – К.: УОВЦ «Оріон», 2017. – С. 2-62.
3. Избранные философско-психологические труды. Основы онтологии, логики и психологии / С.Л. Рубинштейн; Рос. акад. наук, Ин-т психологии. – М.: Наука, 1997. – С. 433-439.
4. Коршевніук Т.В. Біологія: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Т.В. Коршевніук. – К.: УОВЦ «Оріон», 2017. – 272 с.
5. Коршевніук Т.В. Біологія. 6 клас. – К.: САМ, 2017. – 96 с.
6. Навчальні програми для 10-11 класів [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу]: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
7. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с.
8. Doll W.E., Jr. A post-modern perspective on curriculum. New York: Teachers College Press, Columbia University, 1993.

Лозенко А. П.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
та методики початкового навчання
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРОЕКТУВАТИ КОМБІНОВАНІ УРОКИ

В наш час відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір. Загальні тенденції розвитку освіти – це не тільки значне розширення сфери знань і умінь школярів, і підвищення їх культури, максимальний розвиток здібностей, творчого потенціалу, індивідуа-